

Odnos dimenzija privrženosti s prisnošću i samootkrivanjem u različitim tipovima bliskih odnosa

---

Ivančić, Dajana

Master's thesis / Diplomski rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:863555>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera

Filozofski fakultet Osijek

Studij psihologije

**ODNOS DIMENZIJA PRIVRŽENOSTI S PRISNOŠĆU I
SAMOOKRIVANJEM U RAZLIČITIM TIPOVIMA
BLISKIH ODNOSA**

Diplomski rad

Dajana Ivančić

Mentor: Doc. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2013. godine

Sadržaj :

UVOD.....	1
CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	8
METODA.....	9
Sudionici.....	9
Instrumenti.....	9
Postupak.....	11
REZULTATI.....	12
RASPRAVA.....	21
ZAKLJUČAK.....	28
LITERATURA.....	29

Sažetak

Odnos dimenzija privrženosti s prisnošću i samootkrivanjem u različitim tipovima bliskih odnosa

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos dimenzija privrženosti s prisnošću i samootkrivanjem u odnosu s roditeljima, prijateljima i partnerom s obzirom na spol sudionika. Istraživanje je provedeno na uzorku od 262 studenta, 126 mladića i 136 djevojaka, u dobi između 18 i 34 godine. Prosječna dob sudionika je 20,79. Ispitane su dvije dimenzije privrženosti (anksioznost i izbjegavanje) Modificiranom verzijom *Inventara iskustva u bliskim vezama* (Kamenov i Jelić, 2003), prisnost *Skalom socijalne prisnosti* (Miller i Lefcourt, 1982) i samootkrivanje *Upitnikom samootkrivanja* (Jourard, 1964). Rezultati analize pokazali su veću izraženost dimenzije izbjegavanja kod mladića u sva tri tipa odnosa. Sigurna privrženost pokazala se najzastupljenijom u odnosu s roditeljima i partnerom, dok je u odnosu s prijateljima najzastupljenija odbijajuća privrženost. Dimenzija izbjegavanja negativno je povezana s prisnošću i samootkrivanjem u odnosu s roditeljima, prijateljima i partnerom. Prisnost i samootkrivanje pozitivno su povezani konstrukti. Nalazi pokazuju da se sudionici više samootkrivaju i prisniji su s prijateljima i partnerom, nego s roditeljima. Djevojke se više samootkrivaju i prisnije su nego mladići. Rezultati su interpretirani u odnosu na dob i spol sudionika, tip privrženosti i situacijske faktore koji su određeni zahtjevima koje studij postavlja pred sudionike rane odrasle dobi.

Ključne riječi: privrženost, različiti tipovi odnosa, prisnost, samootkrivanje

Summary

Relation of attachment dimension with intimacy and self-disclosure in different types of close relationships

The current study examined relation of attachment dimension with intimacy and self-disclosure in relationship with parents, friends and romantic partner with regard to gender. The sample consisted of 262 students, 136 female participants and 126 male participants, age between 18 and 34. Average age of participants was 20,79. Two dimension of attachment (anxiety and avoidance) were examined using Modified version of *Experiences in Close Relationship Inventory* (Kamenov i Jelić, 2003), intimacy using *Miller social intimacy scale* (Miller and Lefcourt, 1982) and self-disclosure using *Self-disclosure Questionnaire* (Jourard, 1964). The results showed higher dimension of avoidance in male participants in all three types of close relationships. Secure attachment is more present in relations with parents and romantic partner, while dismissive attachment is more present in relation with friends. Dimension of avoidance is negatively associated with intimacy and self-disclosure in family relation, friendships and romantic relation. Intimacy and self-disclosure are two positively associated constructs. Findings of this study showed higher intimacy and self-disclosure in relation with friends and romantic partner in comparison with family relation. Female participants are more intimate and are more likely to self-disclose than male participants. The results are discussed in relation to the age and gender of participants, attachment styles and the characteristics of students life-style.

Key words: attachment, different types of close relationships, intimacy, self-disclosure

UVOD

Razdoblje ranoga djetinjstva i iskustvo koje pojedinac stječe u svom primarnom odnosu s roditeljem (skrbnikom) tijekom prvih godina života ima ključnu ulogu u razvoju pojedinca. Jedna od najznačajnijih teorija u ovom području je teorija privrženosti koju je razvio John Bowlby krajem 50-tih godina (Ajduković, Kregar Orešković i Laklija, 2006). Ova teorija naglašava kako stvaranje ranih veza i kvaliteta brige o dojenčadi predstavlja temelj za kasnije funkcioniranje pojedinca i formiranje privrženog ponašanja (Bowlby, 1969; prema Ajduković i sur., 2006).

Bowlby (1969; prema Kamenov i Jelić, 2003) privrženost definira kao čvrstu emocionalnu vezu između majke (skrbnika) i djeteta koju karakterizira tendencija da se ostvari i održi bliskost s određenom osobom. Od 50-tih godina 20. stoljeća pa do danas, koncept privrženosti se širi od koncepta koji se koristio primarno za opis emocionalne veze između dojenčeta i majke do koncepta koji ima značaj za razumijevanje ponašanja pojedinca tijekom cijeloga životnog vijeka (Ajduković i sur., 2006).

Privrženost nastaje tijekom prve godine djetetova života, pri čemu je prema Bowlbyu presudna kvaliteta brige o djetetu (Buljan-Flander, 2002). Iako se kao najčešći primjer privrženosti navodi povezanost majke i djeteta, dijete može razviti privrženost i prema drugim osobama, na primjer, ocu, braći, sestrama, bakama, djedovima (Berk, 2007). Preživljavanje ljudskog bića u najranijoj životnoj dobi ovisno je o brizi odraslih, pa se stvaranje prvih veza između djeteta i primarnog skrbnika zasniva na toj brizi (Blažeka Kokorić, 2006). Ovisno o ponašanju majke (skrbnika) prema djetetu, kvaliteti njihova odnosa, majčinom primjećivanju djetetovih signala, interpretiranju signala i prikladnom odgovaranju na njih, kao i brizi i nježnosti razvija se jedan od tri tipa privrženosti djeteta prema majci: sigurna privrženosti, izbjegavajuća privrženosti ili anksiozno-ambivalentna privrženost (Ainsworth i sur. 1978; prema Kamenov i Jelić, 2003), pri čemu dvije trećine djece razvije sigurnu privrženost. Sigurno privrženi pojedinci su prilagodljiviji, imaju više samopoštovanje, lakše stvaraju i održavaju prijateljstva, imaju bolje socijalne vještine, lakše uspostavljaju bliskost, stvaraju stabilnije emocionalne veze te uspostavljaju sigurnu privrženost s vlastitom djecom (Ajduković i sur., 2006).

Za stvaranje privrženosti značajan je i socijalni kontekst u kojem se stvara prvi socijalni i emocionalni odnos, posebno socijalna podrška koju dobiva majka (skrbnik) te razina stresa kojoj je izložena. Na ponašanje majke mogu utjecati i njezina iskustva iz djetinjstva. Osim toga, na proces razvoja privrženosti utječe i temperament djeteta, no njegova

uloga postaje očitija kada predstavlja izvor problema u interakciji majke i djeteta (Ajduković i sur., 2006).

Bowlby je (1969; prema Kamenov i Jelić, 2003) naglašavao da sustav privrženosti postoji i djeluje kroz čitav život pojedinca. Nakon brojnih longitudinalnih istraživanja koja su potvrdila Bowlbyeve postavke (Main, Kaplan i Cassidy, 1985; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006) privrženost se sve češće proučava u okviru bliskih odnosa pojedinaca (Hazan i Shaver, 1987; Shaver i Hazan, 1988; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Sukladno teoriji privrženosti, jednom uspostavljen tip privrženosti u djetinjstvu djeluje i strukturira kvalitetu odnosa u adolescenciji i odrasloj dobi. Iako se rana iskustva privrženih odnosa internaliziraju i služe kao prototip kasnijim odnosima, Bowlby je naglašavao da se organizacija privrženog ponašanja i priroda privrženih odnosa mijenja tijekom godina. Nakon djetinjstva dolazi do velike promjene u sustavu privrženosti. U adolescenciji nastupa mijenjanje hijerarhije objekta privrženosti, pri čemu su mladi sve više usmjereni vršnjacima. Iako roditelji ne prestaju biti objekti privrženosti, oni polako postaju "objekti privrženosti u pričuvi" (Collin, 1996; prema Lacković-Grgin i Adorić, 2005). Osim toga, dolazi do razvoja recipročnog ljubavnog odnosa u kojem partner služi kao ključni objekt privrženosti. U odrasloj dobi, uz odnose s prijateljima, jednim od najvažnijih izvora privrženosti postaju ljubavni odnosi (Kamenov i Jelić, 2003). Oba partnera osiguravaju jedno drugom podršku i zaštitu. Pri tome, ranije formirani privrženi odnosi traju i dalje, dok se novi počinju oblikovati. Odnosi u odrasloj dobi poprimaju kvalitetu recipročnosti koju asimetrična privrženost djetinjstva nije mogla imati (Collin, 1996; prema Lacković-Grgin, Adorić, 2005).

Danas se privrženost u odrasloj dobi najčešće objašnjava kroz radne modele o sebi i drugima (Bartholomew i Horowitz, 2001). Radni modeli predstavljaju sheme koje sažimaju i organiziraju prošla iskustva osobe u bliskim odnosima te utječu na vrstu bliskih odnosa koje pojedinac razvija (Grabill i Kerns, 2000). Kao rezultat iskustva brige primarnog skrbnika kod djeteta se formira sustav uvjerenja i ponašanja koji se temelji na generalnom očekivanju kako će skrbnik reagirati na njegove potrebe. Na taj način razvija se unutarnji radni model djeteta. Unutarnji radni modeli predstavljaju kognitivne reprezentacije doživljenih iskustava i očekivanja koja su izgrađena na temelju njih te integriraju dvije osnovne procjene: model sebe, odnosno percepciju vlastite kompetentnosti i vrijednosti da bude voljen, i model drugih, odnosno percepciju očekivanja dostupnosti i adekvatnog reagiranja figure privrženosti (Ajduković i sur., 2006). Iskustva tako mogu rezultirati pozitivnim modelom sebe i drugih, a odraz su razumljivih, povjerljivih i pouzdanih odnosa, ili negativnim modelom sebe i drugih kao posljedica odbijanja i neadekvatnog reagiranja u prošlim odnosima (Grabill i Kerns,

2000). Usvojene radne modele osoba prenosi na bliske odnose u kasnijem životu i posebno dolaze do izražaja u stresnim situacijama (Blažeka Kokorić, 2006; Fraley i Shaver, 2000). Dakle, unutarnji radni modeli oblikovani kroz rano iskustvo pokazuju stabilnost tijekom vremena što znači da se najčešće ne mijenjaju u odrasloj dobi. Međutim, mogu se promijeniti kroz korektivna iskustva u partnerskim vezama ili drugim značajnim vezama kao što su prijateljske veze koje pružaju razumijevanje i podršku ili kroz psihoterapiju (Howe, 1995; Crittner, 2006; prema Ajduković i sur., 2006). Najpogodnije razdoblje za modifikaciju radnih modela je razdoblje adolescencije i mlađe odrasle dobi jer se tada formiraju nove privržene veze (Lacković-Grgin i Adorić, 2005).

Kombinacijom modela o sebi i modela o drugima moguće je definirati četiri stila privrženosti kod odraslih (Bartholomew, 1990; prema Kamenov i Jelić, 2003). Prvi stil je siguran stil privrženosti. Osobe s ovim stilom privrženosti imaju pozitivan pogled na sebe i druge te se kao rezultat toga osjećaju ugodno u bliskim odnosima. Lako se emocionalno zbližavaju s partnerima i nisu zabrinuti u velikoj mjeri hoće li ih partner prihvatiti ili napustiti. Drugi, odbijajući stil privrženosti, karakterizira pozitivan stav o sebi i negativan stav o drugima što rezultira jačanjem autonomije, ali i samodostatnosti povezane s visokom potrebom za neovisnošću. Osobe s trećim, zaokupljenim stilom privrženosti, karakterizira negativan stav o sebi i pozitivan stav o drugima zbog čega teže ekstremnoj ovisnosti u intimnim odnosima. S jedne strane se osjećaju loše kada nemaju partnera, a s druge strane kada su u partnerskom odnosu iskazuju želju za međuovisnošću i jedinstvom s partnerom. Četvrti stil je bojažljivi stil privrženosti. Osobe koje pokazuju bojažljivi stil privrženosti imaju negativan stav i prema sebi i prema drugima. U partnerskim odnosima se osjećaju sumnjičavo i nepovjerljivo. Žele ostvariti bliski odnos, ali teško razvijaju povjerenje prema drugoj osobi i boje se da će biti previše povrijeđeni ako dopuste da im se netko približi. Brennan i suradnici pokazali su da je moguće razlikovati stilove privrženosti na dvije dimenzije, na razini izbjegavanja bliskosti i anksioznosti oko odnosa (Blažeka Kokorić, 2006).

Slika 1. Dvodimenzionalni model tipova privrženosti u odrasloj dobi Bartholomew (Bartholomew i Hortwitz, 1991).

MODEL O SEBI
(anksioznost)

		Pozitivan (niska)	Negativan (visoka)
MODEL O DRUGIMA (izbjegavanje)	Pozitivan (niska)	SIGURNA PRIVRŽENOST Ugoda sa intimnošću i autonomijom	ZAOKUPLJENA PRIVRŽENOST Zaokupljenost odnosima
	Negativan (visoka)	ODBIJAJUĆA PRIVRŽENOST Odbijanje intimnosti Suprotnost ovisnosti	PLAŠLJIVA PRIVRŽENOST Strah od intimnosti Izbjegavanje društva

Model predstavlja predikciju kako će privrženost biti povezana s prisnošću u bliskim odnosima. Bartholomewova (1990; prema Grabill i Kerns, 2000) navodi da postoje dvije različite forme izbjegavanja privrženosti: izbjegavajuća privrženost motivirana obrambenim mehanizmom samodostatnosti te plašljiva privrženost motivirana strahom od anticipiranog odbijanja od strane drugih. Osobe koje razviju izbjegavajući stil privrženosti imaju pozitivnu sliku o sebi i negativnu sliku o drugima te ostvaruju manju razinu prisnosti i veću razinu autonomije u odnosima. Pljašljivi stil privrženosti karakterizira negativna slika sebe i drugih, ali i težnja za ostvarenjem bliskih odnosa. S druge strane strah da će ih drugi odbiti sprječava prisnost u interakciji i odnosima (Grabill i Kerns, 2000). Slične nalaze dobili su Mikuliner i Nachshon (1991; prema Grabill i Kerns, 2000) koji su utvrdili da se pojedinci s pozitivnim modelom drugih (sigurna i ambivalentna privrženost) više samootkrivaju nego oni s negativnim modelom (izbjegavajuća privrženost). Samootkrivanje tako predstavlja jedan od elementa prisnosti kao interaktivnog procesa.

Psihološka intimnost ili prisnost je termin kojim stručnjaci opisuju doživljaj pojedinca da u određenom interpersonalom odnosu može biti „onakav kakav jest“ te otvoreno i iskreno govoriti o mislima i osjećajima koje u nekim drugim odnosima ne može otkriti i pritom računati na razumijevanje, prihvaćanje i potporu (Mackey, Diemer i O'Brien, 2000; prema Lacković-Grgin i Adorić, 2005). Tijekom adolescencije očituje se naglašen interes za razvoj

prisnih veza koje predstavljaju postignuće adolescencije. Kapacitet za prisnost opisuje se kao bazična usmjerenost za uspostavljanje bliskih odnosa, spremnost toleriranja i prihvaćanja snažnih emocija koje takvi odnosi uključuju, sposobnost da se iskustva dijele s drugima, sposobnost samootkrivanja, uzajamnu recipročnost, osjetljivost za osjećaje drugog i briga za dobrobit drugog. Kapacitet za prisnost počinje se realizirati u razdoblju intenzivnog razvoja identiteta u formi uspostavljanja prisnih veza izvan obiteljskog kruga. Tako je povećana potreba za diferencijacijom sebe od drugih i izgradnja vlastitog identiteta jedno od dominantnih obilježja adolescencije. Sukladno s navedenim, Lacković-Grgin i sur. (2001) na uzorku hrvatskih adolescenata navode da adolescenti provode manje vremena s roditeljima u odnosu na ranije razvojno razdoblje. Javlja se snažna potreba za postizanjem nezavisnosti. Nadalje, prijateljstvo se također mijenja u adolescenciji s obzirom na raniji životni period. Montemayor, Adams i Gullota (1990; prema Lacković-Grgin, 2006) navode kako adolescenti vide prijateljstvo kao intiman i podržavajući odnos, više od djece vrednuju lojalnost i odanost, te se manje natječu s prijateljem i više podjednako dijele nego djeca. Analiziranjem studentskih izvještaja o tome što čini njihova istospolna prijateljstva prisnima i kako je ta prisnost izražena Parks i Floyd (1996) ističu tri najučestalija odgovora: dijeljenje interesa, pružanje podrške i samootkrivanje u odnosu. Rezultati istraživanja konzistentno potvrđuju postojanje razlika između muškog i ženskog istospolnog prijateljstva. Utvrđeno je da djevojke postižu više rezultate na skali prisnosti u prijateljstvu od mladića (Grozđanić, 2006; prema Kozina, 2007), djevojke se više samootkrivaju u odnosu, privrženije su, te su sklonije pružanju podrške i pomoći u odnosu na mladiće. Mladići i od istospolnog prijatelja više nego djevojke očekuju sličnost i informacije, dok djevojke više nego mladići očekuju samootkrivanje, poštovanje i potkrepljivanje samopoštovanja. Općenito se može reći da mladići preferiraju nezavisnost u prijateljstvu, a zbog osjećaja gubitka nezavisnosti spremniji su prekinuti prijateljstvo od djevojaka. Prisno prijateljstvo omogućuje samoopoštovanje osoba međuzavisnog poimanja zbog čega djevojke održavaju prisne veze, dok su mladići sposobni održavati prisna prijateljstva, ali su više orijentirani na djelovanja u kojima nisu nužne prisne interakcije (Lacković-Grgin, 2006). Takva iskustva pridonose izgradnji relacijskog identiteta koji ostaje važna sastavnica doživljavanja sebe i u kasnijim razdobljima života.

Iako se prisnost počinje realizirati u razdoblju adolescencije, osnove za te aspekte prisnosti formiraju se u ranijim razdobljima razvoja, u odnosu s roditeljima i vršnjacima (Collins i Sroufe; prema Lacković-Grgin i Adorić, 2005). Fraley (2002; prema Lacković-Grgin i Adorić, 2005) je analizirao rezultate istraživanja o stabilnosti obrazaca i ponašanja te metaanalizom utvrdio da postoji stupanj preklapanja između sigurnog stila privrženosti u

ranim odnosima s roditeljima i ljubavnim partnerom poslije. Rezultati pokazuju da prototipni proces leži u osnovi stabilnosti privrženosti. Također, Bowlby i Hazan i Shaver (1969; 1987; prema Lacković-Grgin, 2006) navode da mladi ulaze u romantični odnos s radnim modelom ili reprezentacijom svojih odnosa s roditeljima, pa i u romantičnim odnosima razvijaju upravo reprezentacije tog odnosa. Na kvalitetu romantičnog odnosa značajan utjecaj ima rano iskustvo adolescenata u njihovim bliskim odnosima, posebno s roditeljima i partnerima, pri čemu se taj utjecaj povećava s dobi. Istraživanja pokazuju da je ta povezanost mala u ranoj i srednjoj adolescenciji, što se pripisuje podacima da je u tom razdoblju života privrženost u romantičnim odnosima također mala. Osim ranijeg iskustva u bliskim odnosima, romantični odnos je pod utjecajem i roditeljskih zahtjeva i očekivanja koji su kulturalno osnovani.

Kao pokazatelj prisnosti često se koristi samootkrivanje. Istraživanja su pokazala da je za uspostavljanje i održavanje prisnog odnosa samootkrivanje posebno bitno (Cross i Madson, 1997; prema Lacković Grgin, 2006). Ipak, samo dijeljenje informacija o sebi neće dovesti do razvoja prisnosti. Interpersonalni procesni model Reisa i Shavera (1988; prema Laurencau, Barret i Pietromonaco, 1998) ističe tri koraka koja su ključna za razvoj prisnosti: otkrivanje osobnih misli ili osjećaja, verbalno ili neverbalno, zatim emocionalni ili bihevioralni odgovor druge osobe. Odgovor ukazuje na razumijevanje, validaciju i brigu. Ako nema odgovora druga osoba se percipira kao nezainteresirana i razmjena završava. U suprotnom, slijedi treći korak, odnosno osoba koja se otkrila mora primjetiti da je druga osoba odgovorila. Ovaj model je koristan jer ističe doprinos oba pojedinca u interakciji (Grabill i Kerns, 2000).

Samootkrivanje se odnosi na dobrovoljno iznošenje informacija o sebi, bez obzira bile one trivijalne ili intimne (Berndt i Hanna; prema Lacković-Grgin, Penezić i Žutelija, 2001). Autori samootkrivanje shvaćaju kao specifičnu vrstu interakcije koja sadrži elemente dobrovoljnosti, namjernosti i privatnosti. Samootkrivanje se obično definira kao dobrovoljno iznošenje osobnih informacija koje pojedinac ne bi mogao saznati iz nekog drugog izvora (Rosenfeld, Civikly i Herron, 1979; prema Lacković-Grgin i sur., 2001).

Četiri su funkcije samootkrivanja koje mogu utjecati na odluku osobe da se drugima otkrije (Derlega i Margulis, 1982; prema Lacković-Grgin i sur., 2001). Prva, ekspresivna funkcija odnosi se na otkrivanje vlastitih osjećaja. Druga, funkcija samoobjašnjenja sastoji se u tome da se drugima govori o vlastitim mislima i idejama s namjerom da ih druga osoba shvati ili da se smanji nesigurnost. Treća funkcija je funkcija socijalne validacije, a očituje se u povratnoj informaciji o valjanosti vlastitih stavova i mišljenja. Četvrta funkcija se odnosi na samootkrivanje kao sredstvo za uspostavljanje bliskog odnosa. Samootkrivanje se tako pokazalo važnim za oblikovanje i održavanje odnosa odraslih, kao što su prijateljstva, intimne

veze i bračni odnosi (Berg i McQuin, 1989; Prager i sur., 1989; prema Lacković-Grgin i sur., 2001). Osim o navedenim funkcijama, samootkrivanje ovisi o ciljevima koje osoba želi postići u interakciji s drugima, ali i osobi kojoj se otkriva. Sukladno tome, pojedinac se ne otkriva svim osobama podjednako. Veće je samootkrivanje bliskim osobama nego stranim osobama. Nadalje, samootkrivanje je veće prema osobama istoga spola, ali postoje i spolne razlike u samootkrivanju. Mladići i djevojke se razlikuju u temama samootkrivanja u prisnom prijateljstvu. Pri tome su mladići manje voljni od djevojaka otkrivati negativne emocije, posebice strah i tugu. Dindia i Allen (1992; prema Lacković-Grgin i sur., 2001) su pomoću meta-analize 205 istraživačkih radova utvrdili da se žene općenito više otkrivaju nego muškarci. Lacković- Grgin i sur. (2001) navode da se i muškarci i žene najviše otkrivaju partneru i najboljem (istospolnom) prijatelju, te da se žene više samookrivaju nego muškarci u svim dobnim skupinama. Neki navode da žene više otkrivaju osjećaje, a muškarci činjenice (Aries i Johnson, 1983; prema Lacković-Grgin, Penezić i Žutelija, 2001).

Zaključno, istraživanja na području bliskih odnosa daju podršku pretpostavci da rana iskustva u odnosu s roditeljima utječu na odnose s drugima tijekom cijeloga života (Aronson i sur., 2005). Važno je naglasiti da su rana iskustva samo jedan od prediktora kvalitete bliskih odnosa u odrasloj dobi te da postoje mnogi drugi činitelji koji određuju kvalitetu odnosa i na koje se može utjecati (Čorkalo Biruški, 2009).

Ovaj rad ispituje povezanost stilova privrženosti s prisnosti i samootkrivanjem u odnosu s roditeljima, prijateljima i partnerom. Iako na prisnost i samootkrivanje osim stila privrženosti utječe i niz drugih varijabli kao što su spol, ličnost, samopoštovanje, sramežljivost, dob, usamljenost (Sparks, 1976; prema Lacković-Grgin i sur., 2001; Kamenov i Jelić, 2011; Bradshaw, 2006; prema Terblanche 2011) u ovom radu ispitat će se doprinos privrženosti s obzirom da se pokazala kao jedna od značajnih varijabli u razvoju bliskih odnosa u kasnijoj životnoj dobi.

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos dimenzija privrženosti, prisnosti i samootkrivanja s obzirom na spol i tip odnosa.

Problemi

1. Ispitati postoje li razlike u dimenzijama privrženosti (izbjegavanje i anksioznost), prisnosti i samootkrivanju s obzirom na tip odnosa (roditelj, prijatelj, partner) i spol sudionika.
2. Utvrditi postoji li povezanost između dimenzija privrženosti, prisnosti i samootkrivanja.

Hipoteze

Hipoteza 1

- a) Žene postižu viši rezultat na dimenziji anksioznosti od muškaraca. Dimenzija anksioznosti je najizraženija u odnosu s partnerom, zatim u odnosu s prijateljem a najslabije je izražena u odnosu s roditeljima.
- b) Muškarci imaju izraženiju dimenziju izbjegavanja od žena. Najizraženije izbjegavanje je u odnosu s roditeljima, zatim u odnosu s partnerom, a najmanje je izraženo u odnosu s prijateljem.
- c) Žene se više samootkrivaju u odnosu na muškarce. Samootkrivanje je najviše izraženo u odnosu s partnerom, zatim u odnosu s prijateljem, a najmanje je izraženo u odnosu s roditeljima.
- d) Žene postižu viši rezultat na upitniku prisnosti od muškaraca. Prisnost je najizraženija u odnosu s partnerom, zatim u odnosu s prijateljem, a najmanje je izražena u odnosu s roditeljima.

Hipoteza 2.

Dimenzija izbjegavanja negativno je povezana s prisnošću i samootkrivanjem u različitim tipovima bliskih odnosa, odnosno osobe koje pokazuju izraženiju dimenziju izbjegavanja manje su prisne i manje se samootkrivaju u odnosima.

Hipoteza 3.

Samootkrivanje je pozitivno povezano s prisnosti, odnosno osobe koje se više samootkrivaju su prisnije u odnosima.

METODA

Sudionici

U istraživanju su sudjelovali studenti preddiplomskog i diplomskog studija Učiteljskog fakulteta, Medicinskog fakulteta i Elektrotehničkog fakulteta u Osijeku akademske godine 2012/2013. Sudjelovalo je 262 sudionika, 126 sudionika muškog spola i 136 sudionika ženskoga spola. Raspon dobi sudionika je od 18 do 34 godine. Najveći dio sudionika, njih 96,2 % je u dobi od 19 do 23 godine. Prosječna dob sudionika je 20,79. U trenutku ispitivanja je od ukupno 262 sudionika njih 115 bilo u ljubavnoj vezi, a prosječno trajanje veze iznosilo je 2 godine i 6 mjeseci, 6 sudionika je živjelo s partnerom, a dvoje su bili u braku.

Instrumenti

U istraživanju je korišten upitnik o osnovnim sociodemografskim obilježjima, Inventar iskustva u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003), Skala socijalne prisnosti (Miller i Lefcourt, 1982) i Upitnik samootkrivanja (Lacković-Grgin, Penezić, Žutelija, 2001).

Upitnik o osnovnim sociodemografskim obilježjima sadrži pitanja vezana uz spol, dob te bliske odnose (roditelji, prijatelji, partner).

Modificirana verzija Inventara iskustva u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003).

U istraživanju je primijenjena modificirana verzija Brennanovog Inventara iskustva u bliskim vezama (IIBV, eng. Experiences in Close Relationship Inventory; Brennan i sur., 1998; prema Kamenov i Jelić, 2003) koji se koristi za ispitivanje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa. Danas se smatra najboljom mjerom privrženosti u odrasloj dobi (Kamenov i Jelić, 2003). Inventar je podijeljen na dvije skale: *skalu anksioznosti* (strah od napuštanja ili odbijanja) i *skalu izbjegavanja* (doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima). Radi se o skali samoprocjene sa 36 čestica kojom se može utvrditi rezultat sudionika na dvije dimenzije privrženosti, te tip privrženosti sudionika na temelju kombinacije rezultata na dimenzijama.

Originalnu skalu skratile su Kamenov i Jelić (2003). Skraćena verzija sastoji se, kao i originalna od dva faktora: anksioznost i izbjegavanje, a sadrži 18 čestica, ravnomjerno raspoređenih u dvije subskale – *skalu izbjegavanja* (9 čestica označenih neparnim brojem) i *skalu anksioznosti* (9 čestica označenih parnim brojem). Istraživanjem Kamenov i Jelić (2003) utvrđeno je kako skraćena verzija ima zadovoljavajuću konstruktnu valjanost, te kako

ona u potpunosti replicira dvofaktorsku strukturu originalne skale, što znači da se njome mjeri isti konstrukt kao i originalnom skalom. Dobiveni Cronbachov alpha koeficijent za dimenziju izbjegavanja, ovisno o objektu privrženosti, kreće se od 0,86 do 0,90, a za dimenziju anksioznosti od 0,65 do 0,82. U ovom istraživanju, Cronbach alpha koeficijent za dimenziju izbjegavanja se kreće od 0,85 do 0,87, a za dimenziju anksioznosti od 0,83 do 0,86.

Zadatak sudionika je izraziti stupanj slaganja sa svakom od navedenih tvrdnji zaokruživanjem odgovara na skali od 7 stupnjeva (1 – uopće se ne slažem, 4 – niti se slažem niti se ne slažem, 7 – potpuno se slažem). Rezultati sudionika određuje se zbrajanjem procjena za odgovorajuće čestice svake pojedine skale uz prethodno rekodiranje rezultata na tri čestice. Ukupan rezultat na skali privrženosti nije jedinstven broj. Posebno se zbrajaju bodovi na parnim česticama jer se one odnose na dimenziju anksioznosti, a posebno na neparnim česticama jer se odnose na dimenziju izbjegavanja. Na temelju rezultata dobivenih na dimenzijama anksioznosti i izbjegavanja određuje se jedan od četiri tipa privrženosti: sigurna privrženost, zaokupljena privrženost, plašljiva privrženost i odbijajuća privrženost.

Skala socijalne prisnosti (MSIS; Miller social intimacy scale) (Miller i Lefcourt, 1982)

Miller i Lefcourt (1982) su u nedostatku adekvatne mjere za ispitivanje prisnosti, konstruirali skalu socijalne prisnosti kojom bi se mogao odrediti stupanj emocionalne bliskosti koju osoba osjeća prema važnim drugim osobama, kao na primjer prema članovima obitelji, partneru ili prijatelju. Skala se sastoji od 17 čestica, od čega se 6 čestica temelji na frekvenciji prisnih oblika ponašanja, a 11 na intenzitetu. Sve čestice su na skali od 10 stupnjeva. Čestice za frekvenciju se procjenjuju na Likertovoj skali od 1 – jako rijetko, 6 – ponekad do 10 – gotovo uvijek. Čestice za intenzitet se procjenjuju također na Likertovoj skali od 1 – gotovo ništa, 6 – malo do 10 – jako puno. Čestice 2 i 14 se obrnuto boduju. Pouzdanost skale je visoka. Cronbach alpha koeficijent iznosi 0,91. Potvrđena je konstruktna, konvergentna i diskriminativna valjanost skale. Rezultati sudionika određuje se zbrajanjem procjena na svim česticama uz prethodno rekodiranje rezultata na 2. i 14. čestici. Minimalan rezultat iznosi 17 a maksimalan 170, pri čemu visoki rezultat predstavlja visoku razinu prisnosti. U svrhu ovog istraživanja skala je prevedena na hrvatski jezik i prilagođena ciljanoj osobi (roditelj, prijatelj, partner). Redoslijed čestica je rotiran kako se čestice ne bi ponavljale istim redoslijedom tri puta. Cronbach alpha koeficijent se u ovom istraživanju kreće od 0,92 do 0,95.

Upitnik samootkrivanja (Self-disclosure Questionnaire SDQ)

U ovom istraživanju korištena je skraćena verzija upitnika samootkrivanja (Lacković-Grgin, Penezić i Žutelija, 2001). Izvornu skalu konstruirao je Jourard (1964), a sastoji se od 60 izjava, kategoriziranih u šest različitih područja: stavovi i mišljenja, ličnost, posao ili studij, novac te tijelo i zdravlje.

Skraćena skala se sastoji od četiri kategorije: stavovi i mišljenja, studij, ličnost i tijelo. Ova četiri područja smatrana su relevantnima za razdoblje adolescencije (McKay i sur., 1983; prema Lacković-Grgin i sur., 2001). Upitnik se sastoji od 24 čestice, po šest čestica u svakoj kategoriji. Čestice su na trodjelnoj ljestvici procjene od 0 ("drugima nisam ništa rekao vezano uz ovo područje"), 1 ("pričao sam o tome u općim terminima, ali ne sve"), 2 ("pričao sam o tome u cijelosti") do "X" ("lagao sam ili krivo prikazivao sebe"). Odgovor "X" boduje se s 0. Zadatak sudionika bio je označiti u kojem stupnju su se otkrivali roditeljima, prijateljima ili partneru. U skraćenoj verziji najniži mogući rezultat je 0 a najviši 48. Redoslijed čestica s obzirom na ciljanu osobu je rotiran kako se čestice ne bi tri puta ponavljale istim redoslijedom. Koeficijent unutarnje pouzdanosti kreće se u rasponu od 0,91 do 0,95.

Postupak

Istraživanje je provedeno tijekom travnja 2013. godine na tri fakulteta u Osijeku. Nakon dobivene suglasnosti fakulteta dogovoren je termin provođenja istraživanja. Istraživanje je provedeno grupno, u prostorijama fakulteta, na kraju predavanja ili vježbi. Prije početka istraživanja sudionicima je dana uputa kako bi ih se upoznao sa ciljem istraživanja i pojasnio način na koji trebaju popunjavati upitnike. Upitnici su bili raspoređeni u tri skupine s obzirom na subjekt ispitivanja. Prva skupina odnosila se na roditelje, druga na prijatelje, a treća na partnera. Svaki sudionik je popunjavao sve tri skupine upitnika sljedećim redoslijedom unutar skupine: Inventar iskustva o bliskim vezama, Skala socijalne prisnosti i Upitnik samootkrivanja. Redoslijed skupine upitnika je rotiran po studijskim grupama kako bi se poništio eventualni utjecaj na rezultate. Ispitivanje je u prosjeku trajalo 30 minuta.

REZULTATI

Prije obrade podataka u skladu s postavljenim problemima, provjeren je normalitet distribucija rezultata varijabli korištenih u istraživanju. Kolmogorov-Smirnovljevi Z varijabli pokazao se statistički značajnim zbog čega su napravljene transformacije rezultata kako bi se mogla koristiti parametrijska statistika pri obradi podataka.

Također, provjerena je pouzdanost korištenih upitnika i njihovih subskala. Na osnovi dobivenih alfa koeficijenata možemo zaključiti da je pouzdanost korištenih instrumenata zadovoljavajuća. U tablici 1. prikazani su koeficijenti unutarnje konzistencije te deskriptivna statistika varijabli korištenih u istraživanju.

Tablica 1. Koeficijenti unutarnje konzistencije i deskriptivna statistika varijabli korištenih u istraživanju (N=262)

	Varijabla	M	SD	MIN	MAX	min	max	Cronbach
Obitelj	Izbjegavanje	25,54	10,46	9	62	9	63	0,86
	Anksioznost	21,55	9,13	9	48	9	63	0,83
	Prisnost	123,06	26,38	33	169	17	170	0,94
	Samootkrivanje	28,14	10,21	0	48	0	48	0,92
Prijatelj	Izbjegavanje	41,12	4,95	29	55	9	63	0,87
	Anksioznost	23,92	9,46	9	53	9	63	0,86
	Prisnost	131,55	29,47	45	170	17	170	0,92
	Samootkrivanje	31,17	9,23	0	48	0	48	0,91
Partner	Izbjegavanje	22,30	10,24	9	62	9	63	0,85
	Anksioznost	25,23	11,08	9	58	9	63	0,86
	Prisnost	135,51	29,17	35	170	17	170	0,95
	Samootkrivanje	32,95	11,09	0	48	0	48	0,95

MIN- minimaln rezultat dobiven u istraživanju; MAX-maksimalan rezultat dobiven u istraživanju; min- minimalan mogući rezultat; max- maksimalan mogući rezultat

Kako bi se odgovorilo na prvi dio problema testirane su Hipoteze 1a, 1b, 1c i 1d. U tu svrhu korišten je *t* test za zavisne i nezavisne uzorke uz Bonferronijevu korekciju.

Hipoteza 1a pretpostavlja veću izraženost dimenzije anksioznosti kod ženskog spola u sva tri tipa odnosa. No *t* testom nije utvrđena značajna razlika između mladića i djevojaka u odnosu s roditeljima, u odnosu s prijateljima ni u odnosu s partnerom. Rezultati su prikazani u tablici 2.

Nadalje, sukladno Hipotezi 1a potvrđeno je da je anksioznost najizraženija u odnosu s partnerom, zatim u odnosu s prijateljima, a najslabije je izražena u odnosu s roditeljima (vidjeti tablicu 3). Razlike u izraženosti dimenzije anksioznosti između tri tipa odnosa provjerene su *t* testom za zavisne uzorke. Na temelju rezultata analize može se zaključiti da se izraženost dimenzije anksioznosti značajno razlikuje između odnosa s roditeljima i prijateljima, između odnosa s roditeljima i partnerom te između odnosa s prijateljima i partnerom. Najveća razlika u dimenziji anksioznosti je u odnosu između obitelji i partnera. (vidjeti tablicu 4).

Hipoteza 1b pretpostavlja da mladići pokazuju značajno izraženije izbjegavanje od djevojaka u sva tri tipa odnosa. U skladu s hipotezom utvrđena je značajna razlika između muškaraca i žena u dimenziji izbjegavanja u sva tri tipa odnosa, pri čemu mladići postižu viši rezultat na dimenziji izbjegavanja u odnosu s roditeljima, prijateljima i s partnerom. Rezultati su prikazani u tablici 2.

Tablica 2. Spolne razlike u dimenzijama privrženosti u tri tipa odnosa

		SPOL	N	M	SD	<i>t</i>	ss	<i>p</i>
Anksioznost	Obitelj	m	123	20,99	9,004	-0,938	256	0,349
		ž	135	22,06	9,240			
	Prijatelj	m	125	23,85	9,658	-0,212	259	0,833
		ž	136	23,99	9,314			
	Partner	m	125	24,96	10,592	-0,302	257	0,763
		ž	134	25,48	11,565			
Izbjegavanje	Obitelj	m	119	28,24	8,959	4,519	253	0,000***
		ž	136	23,18	11,125			
	Prijatelj	m	125	42,41	4,799	4,169	259	0,000***
		ž	136	39,94	4,815			
	Partner	m	121	24,19	9,877	3,057	253	0,002**
		ž	134	20,59	10,296			

*** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; *ss*=stupnjevi slobode

Sukladno hipotezi 1b očekuje se da je dimenzija izbjegavanja najizraženija u odnosu s roditeljima, zatim u odnosu s prijateljem, a potom u odnosu s partnerom. Na temelju aritmetičkih sredina može se zaključiti da se dimenzija izbjegavanja pokazala najizraženijom

u odnosu s prijateljima, pa u odnosu s roditeljima, a najmanje je izražena u odnosu s partnerom (vidjeti tablicu 3).

Tablica 3. Deskriptivna statistika za izraženost dimenzija privrženosti u tri tipa odnosa

		N	M	SD
Anksioznost	Obitelj	258	21,55	9,126
	Prijatelj	261	23,02	9,462
	Partner	259	25,23	11,088
Izbjegavanje	Obitelj	255	25,54	10,464
	Prijatelj	261	41,12	4,954
	Partner	255	22,30	10,239

Pri tome je *t* testom za zavisne uzorke utvrđeno da je izraženost dimenzije izbjegavanja značajno različita između odnosa s roditeljima i prijatelja, između odnosa s roditeljima i partnerom te između odnosa s prijateljima i partnerom. Rezultati su prikazani u tablici 4.

Tablica 4. Rezultati *t* testa za razlike u izraženosti dimenzija privrženosti između tri tipa odnosa

		t	ss	p
Anksioznost	Obitelj - prijatelj	-4, 472	256	0,000***
	Obitelj - partner	-5, 149	254	0,000***
	Prijatelj- partner	-2, 572	253	0,011**
Izbjegavanje	Obitelj - prijatelj	-24,182	253	0,000***
	Obitelj - partner	4,645	248	0,000***
	Prijatelj- partner	28,587	253	0,000***

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,01$; *ss*=stupnjevi slobode

Na temelju dimenzija privrženosti podijelili smo sudionike u četiri kategorije s obzirom na stil privrženosti. U odnosu s roditeljima najzastupljenija je sigurna privrženost, nešto manje odbijajuća privrženost, zatim zaokupljena privrženost, a najmanje je zastupljena plašljiva privrženost. U odnosu s prijateljima najzastupljenijom se pokazala odbijajuća privrženost, zatim slijedi sigurna privrženost, plašljiva privrženosti, a najmanje je zastupljena

zaokupljena privrženosti. U odnosu s partnerom slijede prema čestini sigurna privrženost, zaokupljena privrženost, odbijajuća privrženost te plašljiva privrženost. Zastupljenost pojedinog stila privrženosti prikazana je u tablici 5.

Tablica 5. Zastupljenost četiri tipa privrženosti u odnosu s roditeljima, prijateljima i partnerom

Stilovi privrženosti	Obitelj		Prijatelj		Partner	
	N	%	N	%	N	%
Sigurna privrženost	199	81,6	28	12,2	200	82,0
Odbijajuća privrženost	29	11,9	178	77,4	9	3,7
Zaokupljena privrženost	10	4,1	3	1,3	24	9,8
Plašljiva privrženost	6	2,5	21	9,1	11	4,5

Hi-kvadratom provjerili smo razlikuju li se muški i ženski sudionici s obzirom na tip privrženosti u sva tri odnosa, pri čemu nije pronađena značajna razlika (vidjeti tablicu 6).

Tablica 6. Spolne razlike s obzirom na tip privrženosti u tri tipa odnosa

Stil privrženosti	Spol	Obitelj	Prijatelj	Partner
Sigurna	m	91	10	96
	ž	108	18	104
Odbijajuća	m	15	93	4
	ž	14	85	5
Zaokupljena	m	2	1	10
	ž	8	2	14
Plašljiva	m	2	11	5
	ž	4	10	6
χ^2		3,426, p> 0,05	3,026, p> 0,05	0,387, p> 0,05

Prema hipotezi 1c očekuje se da se žene samootkrivaju značajno više nego muškarci u sva tri tipa odnosa. Pri tome je *t* testom za nezavisne uzroke uz Bonferronijevu korekciju utvrđena značajna razlika između muškaraca i žena u samootkrivanju u sva tri tipa odnosa.

Slično tome, utvrđena je značajna razlika u prisnosti između muškaraca i žena u odnosu s roditeljima, u odnosu s prijateljima i odnosu sa partnerom. Rezultati su prikazani u tablici 7.

Tablica 7. Spolne razlike u samootkrivanju i prisnosti u tri tipa odnosa

		SPOL	N	M	SD	t	ss	p
Samootkrivanje	Obitelj	m	126	24,94	9,766	-5,097	260	0,000***
		ž	136	31,10	9,755			
	Prijatelj	m	125	28,48	8,802	-4,698	259	0,000***
		ž	136	33,65	8,945			
	Partner	m	125	29,79	12,459	-4,511	259	0,000***
		ž	136	35,85	8,752			
Prisnost	Obitelj	m	118	114,93	25,537	-4,803	248	0,000***
		ž	132	130,32	25,058			
	Prijatelj	m	120	123,63	22,414	-6,145	252	0,000***
		ž	134	138,65	15,497			
	Partner	m	117	125,54	34,526	-5,233	245	0,000***
		ž	130	144,48	19,482			

*** $p < 0,001$; $ss = \text{stupnjevi slobode}$

Nadalje, pretpostavlja se da su samootkrivanje i prisnost najizraženiji u odnosu s partnerom, pa u odnosu s prijateljima, a da su najmanje izraženi u odnosu s roditeljima (vidjeti tablicu 8).

Tablica 8. Deskriptivna statistika za izraženost samootkrivanja i prisnosti u tri tipa odnosa

		N	M	SD
Samootkrivanje	Obitelj	262	28,14	10,217
	Prijatelj	261	31,17	9,229
	Partner	261	32,95	11,091
Prisnost	Obitelj	250	123,06	26,381
	Prijatelj	254	131,55	20,470
	Partner	247	135,51	29,172

Pri tome je *t* testom za zavisne uzorke utvrđena značajna razlika u samootkrivanju između odnosa obitelji i prijatelja, odnosa obitelji i partnera te odnosa prijatelja i partnera. Samootkrivanje se najviše razlikuje između odnosa obitelji i partnera, a najmanje između odnosu s prijateljima i partnerom. Slično tome, analizom je utvrđena razlika u prisnosti u odnosu između obitelji i prijatelja, obitelji i partnera te prijatelja i partnera pri čemu je najveća razlika u prisnosti u odnosu utvrđena između obitelji i partnera, a najmanje između prijatelja i partnera. Rezultati su prikazani u tablici 9.

Tablica 9. Razlike u izraženosti samootkrivanja i prisnosti između tri tipa odnosa

		<i>t</i>	ss	p
Samootkrivanje	Obitelj - prijatelj	-5,697	260	0,000***
	Obitelj - partner	-7,875	260	0,000***
	Prijatelj- partner	-3,226	259	0,000***
Prisnost	Obitelj - prijatelj	-5,218	242	0,000***
	Obitelj - partner	-6,016	234	0,000***
	Prijatelj- partner	-3,030	238	0,003**

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,01$; ss=stupnjevi slobode

Rezultate na upitniku samootkrivanja prikazali smo u četiri kategorije: posao ili studij, stavovi i mišljenja, tijelo te ličnost. Sudionici se obitelji i partneru najviše otkrivaju u području posla ili studija, potom u području stavova i mišljenja, nešto manje otkrivaju informacije o svome tijelu, a najmanje o ličnosti. Najveće samootkrivanje prijateljima pronašli smo u području stavova i mišljenja, zatim slijedi posao ili studij, na trećem mjestu je tijelo, a na posljednjem ličnost. U svim područjima i prema svim osobama djevojke se više samootkrivaju od mladića (vidjeti tablica 10).

Tablica 10. Samootkrivanje obitelji, prijateljima i partnerima u 4 područja

		Obitelj			Prijatelj		Partner	
		N	M	SD	M	SD	M	SD
Posao/studij	m	126	7,309	3,015	7,984	2,416	8,032	3,328
	ž	136	9,154	2,721	9,007	2,185	9,455	2,224
	ukupno	261	8,267	3,004	8,515	2,351	8,773	2,891

Stavovi/mišljenja	m	126	7,071	2,969	8,309	2,568	7,793	3,399
	ž	136	8,029	2,804	9,191	2,435	9,536	2,467
	ukupno	262	7,568	2,919	8,767	2,534	8,698	3,073
Ličnost	m	126	4,373	2,997	5,849	2,704	6,912	3,308
	ž	136	5,625	3,210	7,360	3,037	8,345	2,600
	ukupno	262	5,022	3,167	6,633	2,974	7,656	3,041
Tijelo	m	126	6,190	2,973	6,240	2,933	7,008	2,806
	ž	136	8,286	2,867	8,088	2,790	8,647	2,414
	ukupno	261	7,278	3,096	7,203	3,000	7,862	2,730

Obradili smo samootkrivanje partnera na razini dva faktora. Prvi faktor uključuje intimnija područja-ličnost i tijelo, a drugi manje intimna područja- posao ili studij te stavove i mišljenja. Sudionici se više samootkrivaju partneru u manje intimnim područjima. Sudionice se više samootkrivaju u oba područja od sudionika (vidjeti tablicu 11).

Tablica 11. Dvofaktorska struktura samootkrivanja partneru

		N	M	SD
Intimna područja	m	125	13,912	5,551
	ž	136	16,992	4,386
	ukupno	261	15,517	5,633
Manje intimna područja	m	125	15,832	6,466
	ž	136	18,992	4,229
	ukupno	261	17,478	5,202

Drugi problem istraživanja provjeren je Pearsonovim koeficijentom korelacije. U tu svrhu testirane su hipoteza 2 i hipoteza 3. Prema hipotezi 2 očekuje se negativna povezanost dimenzije izbjegavanja sa prisnošću i samootkrivanjem u sva tri tipa odnosa, dok se prema hipotezi 3 predviđa pozitivna povezanost između prisnosti i samootkrivanja. Korelacijska matrica prikazana je u tablici 12.

Tablica 12. Pearsonov koeficijent korelacije dimenzije izbjegavanja, prisnosti i samootkrivanja

	IIBV	IIBVp	IIBVljp	MSISo	MSISp	MSISljp	SDQo	SDQp	SDQljp
o									
IIBVo	-	0,37**	0,35**	-0,79**	-0,40**	-0,33**	-0,56**	-0,32**	-0,35**
IIBVp		-	,35**	-0,20**	-0,28**	-0,26**	-0,27**	-0,36**	-0,32**
IIBVljp			-	-0,21**	-0,25**	-0,60**	-0,27**	-0,24**	-0,51**
MSISo				-	0,42**	0,23**	0,54**	0,26**	0,26**
MSISp					-	0,45**	0,42**	0,57**	0,46**
MSISljp						-	0,24**	0,34**	0,59**
SDQo							-	0,63**	0,58**
SDQp								-	0,65**

** $p < 0,01$; *IIBVo*–izbjegavanje obitelji; *IIBVp* – izbjegavanje prijatelja; *IIBVljp* – izbjegavanje partnera; *MSISo*- prisnost obitelji; *MSISp*-prisnost prijateljima; *MSISljp*-prisnost partneru; *SDQo*-samootkrivanje obitelji; *SDQp*-samootkrivanje prijateljima; *SDQljp*-samootkrivanje partneru

Ispitali smo povezanost dimenzije izbjegavanja s prisnošću i samootkrivanjem s obzirom na spol. Dimenzija izbjegavanja kod sudionika pokazuje značajnu negativnu povezanost s prisnošću i samootkrivanjem u sva tri tipa odnosa. Na uzorku djevojaka, dimenzija izbjegavanja u odnosu s obitelji je značajno negativno povezana s prisnošću u sva tri tipa odnosa, dok je utvrđena značajna negativna povezanost sa samootkrivanjem samo u odnosu s obitelji. Izbjegavanje u odnosu s prijateljima nije značajno negativno povezano s prisnošću u odnosu s obitelji kao niti u odnosu s partnerom, dok je značajno negativno povezano s prisnošću u odnosu s prijateljima, samootkrivanjem prijateljima i samootkrivanjem partneru. Izbjegavanje u odnosu s partnerom značajno je negativno povezano s prisnošću u odnosu s prijateljima i partnerom te samootkrivanjem obitelji i partneru. Nadalje, podaci za sudionike pokazuju značajnu pozitivnu povezanost prisnosti i samootkrivanja u svim tipovima odnosa, izuzev prisnosti u odnosu s prijateljima koja nije značajno povezana sa samootkrivanjem obitelji. Mladići pokazuju višu pozitivnu povezanost prisnosti i samootkrivanja nego djevojke. Rezultati su prikazani u tablici 13. za djevojke i u tablici 14. za mladiće.

Tablica 13. Pearsonov koeficijent korelacije dimenzije izbjegavanja, prisnosti i samootkrivanja za sudionice (N=136)

	IIBVo	IIBVp	IIBVljp	MSISo	MSISp	MSISljp	SDQo	SDQp	SDQljp
IIBVo	-	0,21*	0,25**	-0,84**	-0,25**	-0,21*	-0,53**	-0,14	-0,15
IIBVp		-	,32**	-0,07	-0,23**	-0,12	-0,15	-0,29**	-0,19*
IIBVljp			-	-0,12	-0,19*	-0,55**	-0,19*	-0,11	-0,48**
MSISo				-	0,29**	0,17	0,48**	0,10	0,06
MSISp					-	0,18*	0,35**	0,51**	0,24**
MSISljp						-	0,05	0,09	0,29**
SDQo							-	0,51**	0,52**
SDQp								-	0,56**

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; ; IIBVo–izbjegavanje obitelji; IIBVp – izbjegavanje prijatelja; IIBVljp – izbjegavanje partnera; MSISo- prisnost obitelji; MSISp-prisnost prijateljima; MSISljp-prisnost partneru; SDQo-samootkrivanje obitelji; SDQp-samootkrivanje prijateljima; SDQljp-samootkrivanje partneru

Tablica 14. Pearsonov koeficijent korelacije dimenzije izbjegavanja, prisnosti i samootkrivanja za sudionike (N=126)

	IIBVo	IIBVp	IIBVljp	MSISo	MSISp	MSISljp	SDQo	SDQp	SDQljp
IIBVo	-	0,48**	0,41**	-0,71**	-0,46**	-0,33**	-0,51**	-0,45**	-0,47**
IIBVp		-	,30**	-0,22**	-0,21**	-0,25**	-0,28**	-0,35**	-0,34**
IIBVljp			-	-0,24**	-0,23**	-0,62**	-0,25**	-0,29**	-0,49**
MSISo				-	0,41**	0,16	0,53**	0,29**	0,32**
MSISp					-	0,47**	0,36**	0,55**	0,48**
MSISljp						-	0,22*	0,41**	0,67**
SDQo							-	0,68**	0,57**
SDQp								-	0,69**

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$; ; IIBVo–izbjegavanje obitelji; IIBVp – izbjegavanje prijatelja; IIBVljp – izbjegavanje partnera; MSISo- prisnost obitelji; MSISp-prisnost prijateljima; MSISljp-prisnost partneru; SDQo-samootkrivanje obitelji; SDQp-samootkrivanje prijateljima; SDQljp-samootkrivanje partneru

RASPRAVA

U većini dosadašnjih istraživanja privrženost se pokazala važnom varijablom u objašnjenju bliskih veza u kasnijoj životnoj dobi. U ovome istraživanju nastojalo se ispitati razlikuju li se mladići i djevojke u dimenzijama privrženosti, prisnosti i samootkrivanju u odnosu s roditeljima, prijateljima i s partnerom. Osim toga, ispitana je povezanost dimenzija privrženosti s prisnošću i samootkrivanjem u tri tipa odnosa.

Prema dosadašnjim istraživanjima očekivali smo razliku po spolu u dimenzijama privrženosti (Kamenov i Jelić, 2005; Marušić, Kamenov i Jelić, 2011; Jerković, 2005; Ružić, 2006). Konzistentno s podacima Kamenov i Jelić (2005) i Marušić, Kamenov i Jelić (2011), na našem uzorku djevojke pokazuju veću dimenziju anksioznosti od mladića, međutim razlika po spolu nije značajna. Sudionici i sudionice pokazuju najveću anksioznost u odnosu s partnerom, zatim u odnosu s prijateljem, a najmanju razinu anksioznosti u odnosu s roditeljima. Razina anksioznosti značajno se razlikuje između sva tri tipa odnosa, a najveća razlika očituje se između odnosa s obitelji i odnosa s partnerom. Uzimajući u obzir ranu odraslu dob sudionika kojoj je cilj sklapanje romantičnih veza, a istovremeno autonomija i odvajanje od roditelja, ovakav redoslijed izraženosti dimenzije anksioznosti u tri tipa odnosa je očekivan. Partnerski odnosi postaju im najvažniji pa su i popraćeni strahom od odbijanja ili napuštanja, dok su odnosi s roditeljima i prijateljima trajniji i sigurniji, te je razina anksioznosti manja.

Na dimenziji izbjegavanja mladići pokazuju značajno više rezultate od sudionica. Ovu spolnu razliku navode i Kamenov i Jelić (2005) i Marušić, Kamenov i Jelić (2011), a može se pripisati izraženijoj potrebi za samostalnošću i neovisnosti mladića koja dovodi do neugode zbog ovisnosti o drugima i intimnosti s njima. Zanimljivi nalaz je da sudionici oba spola pokazuju najveće izbjegavanje u odnosu s prijateljima, nešto manje u odnosu s roditeljima, a najmanje izbjegavanje u odnosu s partnerom. Kamenov i Jelić (2005) navode nešto drugačiji redoslijed koji nam je služio kao temelj za postavljanje hipoteze 1b. Najveće izbjegavanje pronašli su u odnosu s obitelji, nešto manje u odnosu s partnerom, a najmanje u odnosu s prijateljima. Izbjegavanje se značajno razlikuje između sva tri tipa odnosa, a najveća razlika je između odnosa s obitelji i prijateljima. Nismo očekivali najveću razinu izbjegavanja u odnosu s prijateljima s obzirom na dob sudionika. Moguće objašnjenje se odnosi na uputu koja je dana za skupinu prijatelji. Naglašeno je da sudionici odgovaraju s obzirom na prijateljske odnose. Kako u uputi nije istaknuta vrsta prijateljskih odnosa npr. najboljeg prijatelja ili prijateljice, ne možemo biti sigurni na koji način su sudionici procjenjivali općenito svoje prijateljske odnose. Pretpostavljamo da sudionici ne razvijaju jednaku privrženost u trajnijim i

stabilnijim prijateljskim odnosima i prijateljstvima koja su tek u razvoju. Potrebno je razlikovati kategoriju prijatelja i poznanika s kojima dijelimo iste vrijednosti jer oni nisu osobe kojima smo privrženi (Collin, 1996; prema Lacković-Grgin i Adorić, 2005). Fraley i Davis (1997, prema Fraley i Shaver, 2000) navode da je potrebno oko dvije godine da se razvije bliski privrženi odnos te da su sigurno privrženi pojedinci skloniji koristiti romantične partnere kao figuru privrženosti. Kako uzorak istraživanja čine studenti prve i druge godine fakulteta, suočeni su s novom sredinom i prilagodbom na fakultet te je moguće da su im prijateljstva površna i više utemeljena na zajedničkim interesima i aktivnostima nego na emocionalnoj bliskosti, pa je i dimenzija izbjegavanja više izražena u prijateljskim odnosima, a trenutno sigurnu bazu pronalaze u roditeljima i partneru.

Kako bi bolje razumjeli ovako dobivene rezultate na dimenzijama privrženosti podijelili smo sudionike u četiri kategorije s obzirom na tip privrženosti. Zastupljenost pojedinih tipova privrženosti u odnosu s roditeljima i partnerom konzistentna je s dosadašnjim nalazima. Na našem uzorku u odnosu s roditeljima najzastupljenija je sigurna privrženost, nešto manje odbijajuća privrženost, zatim zaokupljena privrženost, a najmanje je zastupljena plašljiva privrženost. Iste nalaze dobile su Kamenov i Jelić (2005). U odnosu s partnerom prema čestini slijede sigurna privrženost, zaokupljena privrženost, odbijajuća privrženost te plašljiva privrženost. Rezultati su sukladni nalazima Kokorić (2005) koja je na uzorku od 564 mladih studenata koristila Upitnik o stilovima privrženosti u partnerskim vezama odraslih (Brennan i sur., 1998). Kako se sigurna privrženost smatra najčešćim i relativno stabilnim tipom privrženosti očekuje se njezina najveća zastupljenost u sva tri tipa odnosa (Kamenov i Jelić, 2005; Ajduković i sur., 2006; Blažeka Kokorić, 2005). Sigurna privrženost na našem uzorku najzastupljeni je i najčešći tip privrženosti u odnosu s roditeljima i partnerom.

Neočekivana zastupljenost tipova privrženosti pronađena je u odnosu s prijateljima. Najzastupljenijom se pokazala odbijajuća privrženost, zatim slijedi sigurna privrženost, plašljiva privrženosti, a najmanje je zastupljena zaokupljena privrženosti. Nismo pronašli razliku između mladića i djevojaka s obzirom na tip privrženosti u sva tri odnosa. S obzirom na prosječnu dob sudionika od 20,79 u istraživanju očekivana je češća odbijajuća privrženost u odnosu s roditeljima nego u ostala dva tipa odnosa. Razdoblje adolescencije i rane odrasle dobi karakterizira izražena želja za samostalnošću i autonomijom pa samim time i odvajanje od roditelja, pri čemu se objekt privrženosti najčešće prebacuje na partnera. Na našem uzorku odbijajuća privrženost najzastupljena je u odnosu s prijateljima, te češća od sigurne privrženosti. Osim toga, u odnosu s prijateljima plašljiva privrženost je veća nego u odnosu s

roditeljem i partnerom. Odbijajuću privrženost i plašljivu privrženost karakterizira visoka razina dimenzije izbjegavanja. Dva su moguća objašnjenja ovako dobivenih nalazi. Prvo objašnjenje razmatra pitanje stabilnosti sigurnog stila privrženosti. Istraživanja privrženosti odraslih su fokusirana na odnose s partnerom (Bartholomew i Horowitz, 1991; Shaver i Fraley, 1997; Fraley i Waller, 1998), a znatno je manji broj istraživanja koja proučavaju privrženost u prijateljskim odnosima. Kamenov i Jelić (2005) navode relativnu stabilnost samo sigurnog stila privrženosti u sva tri tipa odnosa. Problematika stabilnosti stilova privrženosti složena je i rezultati nisu konzistentni. Na našem uzorku 81,6% sudionika pokazuje sigurnu privrženost u odnosu s roditeljima, a 82% u odnosu s partnerom, dok samo 12,2% u prijateljskim odnosima. Na temelju rezultata možemo reći da siguran stil privrženosti ne pokazuje stabilnost u prijateljskim odnosima, za razliku od odnosa s roditeljima i s partnerom. Ainsworth (1989; prema Grabill i Kerns, 2000) navodi da partneri puno češće služe kao sigurna baza nego prijatelji, te smatra da privrženost ne mora biti povezana sa svim objektima vršnjačkih odnosa. Prijatelji ne postaju objekt privrženosti, osim u nekim određenim situacijama poput završetka ili gubitka postojećeg privrženog odnosa (smrt ili odvajanje od romantičnog partnera ili roditelja) (Grabill i Kerns, 2000). Osim toga, Kamenov i Jelić (2005) nisu pronašli korelaciju između izbjegavajućeg i plašljivog stila privrženosti u različitim tipovima odnosa, te sugeriraju da sudionici koji imaju ta dva stila privrženosti u jednom odnosu mogu imati drugačiji stil privrženosti u drugom odnosu, čime bi se mogla objasniti visoka zastupljenost sigurnog stila privrženosti u odnosu s roditeljem i partnerom, a niska u odnosu s prijateljem. Drugo objašnjenje odnosi se na koncept poimanja privrženosti. Dosadašnja istraživanja ne pružaju uvjerljive dokaze o kontinuitetu obrazaca privrženosti kroz različite tipove odnosa (Cozzareli i sur. 2000; Likewise, Ross i Spinner 2001; Imamoglu i Imamoglu 2006; Furman i sur. 2002; prema Caron i sur. 2012). Caron i sur. (2012) ispitali su koncept privrženosti u terminima dva suprostavljena modela privrženosti: privrženost kao crta ličnosti ili varijabla ovisna o kontekstu. Nalazi ovog istraživanja podupiru situacijski model privrženosti, prema kojem pojedinac razvija jedinstvene i odvojene obrasce privrženosti kroz različite tipove odnosa te ne doživljava jedan općeniti obrazac privrženosti kroz sve odnose. Ovakvi nalazi mogu pojasniti različitu zastupljenost pojedinih tipova privrženosti kroz tri tipa odnosa ispitanih u ovom istraživanju.

U odnosu s partnerom češća je zaokupljena privrženost nego u odnosu s prijateljem i roditeljima, što se može pripisati potrebi partnera za razvijanjem bliskih odnosa, ali i strahom od napuštanja od strane partnera. Ovakav strah rijetko se javlja u odnosu s roditeljima i prijateljima jer su ti odnosi trajniji i stabilniji, pa je zaokupljena privrženost rjeđa u ta dva tipa

odnosa.

Nadalje, prepostavili smo da postoji razlika između sudionika i sudionica u prisnosti i samootkrivanju u različitim tipovima bliskih odnosa. Sudionice pokazuju veće razine prisnosti i samootkrivanja u odnosu na sudionike muškog spola. Istraživanja koja su proučavala ove konstrukte navode također da su djevojke prisnije u sva tri tipa odnosa te se općenito više samootkrivaju od mladića, (Grabill i Kerns, 2000; Lacković-Grgin i sur., 2000; Ružić, 2006) što smo koristili kao temelj za postavljanje hipoteza 1c i 1d. Shaie i Willis (2001; prema Lacković-Grgin i Adorić, 2005) primjećuju da su autonomija, nezavisnost i samodostatnost značajke koje imaju važniju ulogu u oblikovanju identiteta muškaraca zbog čega očekujemo nižu razinu prisnosti kod muškaraca, dok je kod žena uspostavljanje i održavanje prisnih odnosa u funkciji formiranja identiteta. Spolne razlike u samootkrivanju autori najčešće objašnjavaju razlikama u socijalizaciji rodni uloga. Rosenfeld (1979; prema Lacković-Grgin i sur., 2000) tvrdi da muškarci izbjegavaju samootkrivanje u svrhu održavanja kontrole u svojim odnosima. Od djetinjstva ih se potiče na zadržavanje vlastitih misli i osjećaja, čime je samootkrivanje dječaka također niže u dječijoj dobi (Niebryzdowaki, 1997; prema Lacković-Grgin i sur., 2000). U odnosu s prijateljima djevojčice koriste samootkrivanje kao društveno prihvatljiv način uspostavljanja i održavanja intimnih prijateljstava te potiču jedna drugu na samootkrivanje. Za razliku od njih, dječake koji otkrivaju svoju ranjivost vršnjaci procjenjuju slabo prilagođenima i smatraju da je njihovo ponašanje neprilagođeno (Catalbiano i Smithson, 1983; prema Lacković-Grgin i sur., 2000). Shulman i Scarf (2000) na uzorku adolescenata navode da se istospolna ženska prijateljstva doživljavaju kao prisnija, uključuju zajedničku bliskost, recipročan odnos i veću razinu samootkrivanja nego prijateljstva mladića. Mladići su skloniji zajedničkim aktivnostima i manje su povezani. Također, ističu da djevojke pokazuju veću privrženost i brigu u romantičnim odnosima od mladića.

Lacković-Grgin i sur. (2000) na uzorku od 426 hrvatskih srednjoškolaca i studenata detaljno su ispitali područje samootkrivanja različitim ciljanim osobama. Navode da se sudionice najviše samootkrivaju partneru i najboljoj prijateljici, zatim majci i najboljem prijatelju, značajno manje ocu i najmanje strancu. Mladići se također najviše samootkrivaju partneru i najboljem prijateljem, manje najboljoj prijateljici, zatim majci i ocu a najmanje strancu. Ružić (2006) na uzorku od 205 sudionika prosječne dobi 27 godina, navodi najviše samootkrivanje partneru i prijateljima, a najmanje roditeljima. S obzirom na dob sudionika našeg istraživanja očekivali smo najveću prisnost i samootkrivanje u odnosu s partnerom, zatim u odnosu s prijateljima, a najmanju u odnosu s roditeljima. Potvrdili smo hipoteze 1c i

1d. Adolescencija predstavlja razdoblje povećanog interesa za stvaranje intimnih veza s prijateljima i partnerima pa je i očekivano veće samootkrivanje u tim vrstama odnosa.

Skraćena verzija upitnika samootkrivanja korištena u ovom istraživanju omogućuje nam podatke o samotkrivanju na četiri područja: posao ili studij, stavovi i mišljenja, tijelo te ličnost. Sudionici ovog istraživanja se obitelji i partneru najviše otkrivaju u području posla ili studija, potom u području stavova i mišljenja, nešto manje otkrivaju informacije o svome tijelu, a najmanje o ličnosti. Najveće samootkrivanje prijateljima pronašli smo u području stavova i mišljenja, zatim slijedi posao ili studij, na trećem mjestu je tijelo, a na posljednjem ličnost. Veće samootkrivanje prijateljima u području stavova i mišljenja može biti posljedica prilagodbe na fakultet i novih iskustava s kojima su trenutno suočeni. Dolazi do promjena u socijalnoj sredini, javljaju se drugačiji načini učenja, nova znanja koja potiču na preispitivanje stavova, mišljenja, životnih planova i sl. Tada samootkrivanje prijateljima može poslužiti kao sredstvo za traženje podrške u suočavanju s novim situacijama. Prijateljstva također imaju i instrumentalnu ulogu te pomažu mladima riješiti probleme i brige koje su karakteristično za razdoblje studiranja (Lacković-Grgin i sur. 2000). U svim područjima i prema svim osobama djevojke se više samootkrivaju od mladića.

Lacković Grgin, Penezić i Žutelija (2000) utvrdili su faktorsku strukturu Jourardva upitnika samotkrivanja (SDQ) posebno za samotkrivanje majci, ocu, najboljem prijatelju, najboljoj prijateljici, partneru i strancu. Utvrdili su jednofaktorsku strukturu majci i najboljoj prijateljici što znači da se mladi podjednako otkrivaju tim osobama u više i manje intimnim područjima. Za samotkrivanje najboljem prijatelju, partneru i ocu utvrdili su dvofaktorsku strukturu, jedan faktor se odnosi na intimna, a drugi na manje intimna područja. Kako u ovom istraživanju nismo ispitivali samootkrivanje zasebno ocu i majci, kao i najboljem prijatelju i prijateljici, obradili smo samo podatke za partnera na razini dva faktora. Prvi faktor uključuje intimnija područja - ličnosti i tijelo, a drugi manje intimna područja - posao ili studij te stavove i mišljenja. Sukladno nalazima Lacković-Grgin i sur. (2000), mladi u ovom istraživanju se također više samootkrivaju partneru u manje intimnim područjima. Sudionice se više samootkrivaju u oba područja od sudionika. Lacković-Grgin i sur. (2000) navode da se mladi manje otkrivaju partneru i prijatelju u intimnim područjima (ličnost i tijelo) jer se boje izgubiti nedovoljno učvršćen vlastiti identitet.

Zanimalo nas je kako dimenzije privrženosti utječu na prisnost i samootkrivanje u različitim tipovima odnosa. Sukladno dosadašnjim istraživanjima pretpostavili smo da je dimenzija izbjegavanja negativno povezana s prisnosti i samootkrivanjem (Mikulincer i Nachson, 1991; Brennan i sur., 1998; Murray i Hazelwood, 2011), a da su prisnost i

samootkrivanje dva pozitivno povezana konstrukta (Berndt i Hanna, 1995; prema Lacković-Grgin i sur., 2000). Murray i Hazelwood (2011) navode da izbjegavanje predstavlja jak prediktor prisnosti, odnosno da osobe koje pokazuju visoko izbjegavanje pokazuju nisku razinu prisnosti. Ružić (2006) navodi negativnu povezanost dimenzije izbjegavanja sa samootkrivanjem u sva tri tipa odnosa. Iste nalaze dobili smo u našem istraživanju. Osim toga, ispitali smo povezanost dimenzije izbjegavanja s prisnošću i samootkrivanjem s obzirom na spol sudionika. Rezultati za mladiće su jednoznačni i pokazuju značajnu negativnu poveznost dimenzije izbjegavanja sa prisnošću i samootkrivanjem u sva tri tipa odnosa. Rezultati za djevojke su nešto složeniji, a dimenzija izbjegavanja nije značajno negativno povezana sa prisnošću i samootkrivanjem u sva tri tipa odnosa. Nadalje, mladići pokazuju i značajno višu negativnu poveznost ovih triju konstrukata u odnosu na djevojke. Ovakvi rezultati su očekivani s obzirom da je utvrđena značajna razlika u dimenziji izbjegavanja s obzirom na spol, odnosno pronašli smo značajno višu dimenziju izbjegavanja kod mladića.

Na temelju rezultata ovog istraživanja nameće se pitanje kako je moguće da je u odnosu s prijateljima dimenzija izbjegavanja najviše izražena, kao i odbijajući stil privrženosti, a prisnost i samootkrivanje u prijateljskim odnosima nije narušeno. S obzirom na dosadašnje nalaze koji pokazuju negativnu povezanost dimenzije izbjegavanja s prisnošću i samootkrivanjem, a ista povezanost je potvrđena u našem istraživanju, odnos ovih triju konstrukata je zanimljiv. Grabil i Kerns (2000) navode da osobe s izbjegavajućim stilom privrženosti teže manjoj razini prisnosti u odnosima, a većoj autonomiji. S obzirom da ovaj stil obilježava negativan model drugih to može biti način obrane od osjećaja nesigurnosti u odnosima. Ipak, ističu da se odbijajući stil razlikuje od ostala dva tipa nesigurne privrženosti (plašljivog i zaokupljenog) te da ga karakterizira osjećaj razumijevanja, prihvaćanja i brige od strane drugih, jednako kao i kod sigurnog stila privrženosti. Ovakve nalaze objašnjavaju pozitivnim modelom sebe kod oba stila privrženosti. Dekel i Farber (2012) su koristeći narativni pristup i kvalitativnu analizu ispitali razliku u prisnosti sigurno privrženih i odbijajuće privrženih osoba mlađe odrasle dobi (prosječna dob 25 godina). Usprkos nedostacima uzrokovanih malim uzorkom, pokazuju zanimljive rezultate. Utvrdili su da sudionici oba stila privrženosti pokazuju visoku želju za bliskosti, ali se ona manifestira u drugačijim temama i interesima što objašnjavaju različitim iskustvima u privrženosti tijekom rane životne dobi. Obje skupine ostvaruju visoku razinu prisnosti, ali iz različitih razloga. Mladi koji pokazuju izbjegavajući stil privrženosti prisni su iz vlastitog zadovoljstva i vlastitih ciljeva, važno im je da im partner pruža sigurnost i da je dostupan za razliku od sigurno privrženih mladih koji nastoje zadovoljiti interpersonalne potrebe u svrhu zajedničkih

ciljeva, osjetljiviji su, empatičniji i altruistični. Ovi nalazi mogli bi poslužiti kao objašnjenje za visoku razinu izbjegavanja i odbijajući stil privrženosti u prijateljskim odnosima, a istovremeno nenarušenu prisnost i samootkrivanje. Nadalje, već navedeni nalazi upućuju da prijatelji rijetko postaju objekti privrženosti za razliku od roditelja i partnera pa je moguće da prisnost i samootkrivanje u prijateljskim odnosima nije dovoljno pod utjecajem stila privrženosti, odnosno da postoje druge varijable kojima bi se bolje mogla pojasniti ova dva konstrukta. Veću razinu autonomije u odnosima očekivali smo i s obzirom na dob sudionika u našem istraživanju, posebice kod sudionika muškog spola. Sudionici imaju značajno veću dimenziju izbjegavanja od sudionica, a istovremeno se manje otkrivaju i manje su prisni u odnosima. Zaključno, pronašli smo značajnu razliku u dimenziji izbjegavanja s obzirom na spol, odnosno mladići pokazuju više izbjegavanje od djevojaka, te smo ispitivanjem povezanosti dimenzije izbjegavanja s prisnošću i samootkrivanjem utvrdili značajnu negativnu povezanost ovih triju konstrukata u sva tri tipa odnosa isključivo za mladiće. Usprkos puno većoj izraženosti dimenzije izbjegavanja kod mladića, hi-kvadratom nismo pronašli značajnu razliku u odbijajućem stilu privrženosti u prijateljskim odnosima po spolu. Ovakvi nalazi upućuju da možda dimenzija izbjegavanja nije ključna varijabla u objašnjenju konstrukata prisnosti i samootkrivanja. S obzirom na korelacijsku prirodu istraživanja ne možemo zaključiti da je odbijajući stil privrženosti negativno utjecao na prisnost i samootkrivanje u prijateljskim odnosima, kao niti da su naši rezultati posljedica dobi sudionika. Osim toga, važno je naglasiti da stil privrženosti nije jedini prediktor prisnosti i samootkrivanja u bliskim odnosima. Samopoštovanje, ličnost, usamljenost, sramežljivost (Marušić, Kamenov i Jelić 2011; Sparks, 1976; Archer, 1979; prema Lacković-Grgin i sur, 2000; Terblanche, 2011; Lacković-Grgin, 2000) neke su od varijabli koje osim privrženosti doprinose objašnjenju prisnosti i samootkrivanja. Kamenov i Jelić (2011) na uzorku od 352 studenta navode pozitivnu povezanost dimenzije anksioznosti s neuroticizmom i negativnu povezanost dimenzije izbjegavanja s ekstraverzijom. Osim toga, navode da se izbjegavanje u prijateljskim odnosima očituje u nižoj razini ekstraverzije, manjem slaganju, problemima u prilagodbi kao i manjoj razini povjerenja i altruizma u interpersonalnim odnosima. Moguće je da karakteristike ličnosti na našem uzorku pridonose dobivenim rezultatima.

Kako bi se razjasnilo pitanje visoke razine dimenzije izbjegavanja i odbijajućeg stila privrženosti u prijateljskim odnosima buduća istraživanja mogla bi se usmjeriti na taj tip odnosa. Nadalje, bilo bi zanimljivo ispitati koncept privrženost u različitim tipovima odnosa kroz suprostavljene modele privrženosti kao crte ličnosti ili varijable ovisne o kontekstu. Osim toga, bilo bi dobro uključiti neke od navedenih varijabli, poput samopoštovanja,

sramežljivosti ili ličnosti kako bi se razjasnilo koliki postotak varijance prisnosti i samootkrivanja pojašnjavaju uz stilove privrženosti u različitim tipovima bliskih odnosa.

Dodatna istraživanja i saznanja o navedenim konstruktima omogućila bi jasniji i precizniji pristup u njihovoj praktičnoj primjeni. Naime, nalazi ovog istraživanja mogu poslužiti kao osnova u terapijskom pristupu osobama koja imaju poteškoća u uspostavljanju i održavanju bliskih odnosa. Osim toga, preventivna edukacija o važnosti privrženosti kako u najranijoj životnoj dobi tako i u kasnijim razdobljima, može pozitivno utjecati na cjeloživotni razvoj pojedinca, u obliku savjetovanja roditelja o pristupu i odgoju djeteta do razvoja različitih tipova bliskih odnosa u kasnijoj životnoj dobi. Razumijevanje ovih konstrukta može omogućiti kvalitetnije i zdravije odnose. Na kraju valja naglasiti da uzorak istraživanja čini studentska populacija pa dobivene rezultate nije opravdano generalizirati na populaciju mladih u cijelini.

ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem nastojao se ispitati odnos dimenzija privrženosti, prisnosti i samootkrivanja u odnosu s roditeljima, prijateljima i partnerom s obzirom na spol sudionika. Istraživanje je provedeno na studentima. Nalazi istraživanja ukazuju na kompleksnost koncepta privrženosti u odnosu s roditeljima, prijateljima i partnerom te djelomično podupiru teoriju privrženosti u razvoju trajnih i stabilnih obrazaca privrženosti kao i radnih modela koje osoba usvaja i prenosi na bliske odnose u kasnijem životu. Prema rezultatima ovog istraživanja pojedinci pokazuju iste obrasce privrženosti u odnosu s roditeljima i partnerom, dok se javljaju drugačiji obrasci u odnosu s prijateljima. U odnosu s roditeljima i partnerom najzastupljenija je sigurna privrženost, a u odnosu s prijateljima odbijajuća privrženost. Nadalje, privrženost se pokazala važnom varijablom u objašnjenju prisnosti i samootkrivanja kroz sva tri tipa odnosa. Prema nalazima, dimenzija izbjegavanja negativno je povezana s prisnošću i samootkrivanjem u sva tri tipa odnosa, a prisnost i samootkrivanje dva su pozitivno povezana konstrukta. Ipak, u prijateljskim odnosima čini se da privrženost ne predstavlja ključnu varijablu u objašnjenju prisnosti i samootkrivanja, dok je spol značajna varijabla u objašnjenju svih konstrukata koji su ispitivani u ovom istraživanju.

LITERATURA

- Ajduković, M., Orešković, K. K., Laklija, (2006). Teorija privrženosti i suvremeni socijalni rad. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (1), 59-91
- Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M. (2005) *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate
- Bartholomew, K., Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 61, 226-244.
- Berk, L. E. (2007). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Blažeka Kokorić, S., (2006). Uloga roditeljske skrbi u formiranju stilova privrženosti u djetinjstvu i odrasloj dobi. *Dijete i društvo*, 8 (1), 63-86
- Buljan-Flander, G. (2002). Uloga privrženosti i nekih odrednica ličnosti u zlostavljanju djece: Proširenje Bowlbyjeve teorije. *Suvremena psihologija*, 5 (1), 121-125
- Caron, A., Lafontaine, M-F., Bureau, J-F., Levesque, C., Johnson, S. M. (2012). Comparisons of Close Relationships: An Evaluation of Relationship Quality and Patterns of Attachment to Parents, Friends, and Romantic Partners in Young Adults. *Canadian Journal of Behavioural Science*, Vol 44 (4), 245-256
- Ćubela Adorić, V. (2006) Prisni odnosi u odrasloj dobi. U Lacković-Grgin, K. i Ćubela Adorić, V. (Ur.), *Odabrane teme iz psihologije odraslih*. (str. 161-215). Jastrebarsko: Naklada Slap
- Čorkalo Biruški, D. (Ur.) (2009). *Primjenjena psihologija: pitanja i odgovori*. Zagreb: ŠkolskaKnjiga
- Dekel, S., Farber, B. (2012). Models of Intimacy of Securely and Avoidantly Attached Young Adults. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, Vol. 200 (2), 156-162
- Fraley, R. C., Shaver, P. R. (2000). Adult Romantic Attachment: Theoretical Developments, Emerging Controversies, and Unanswered Questions. *Review of General Psychology*, Vol 4(2), 132-154
- Grabill, C. M., & Kerns, K. A. (2000). Attachment style and intimacy in friendship. *Personal Relationships*, 7, 363-378.
- Jerković, V. (2005) *Privrženost i psihološka prilagodba studenata*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2005). Stability of attachment styles across students romantic relationships, friendships and family relations. *Review of Psychology*, Vol 12 (2), 115-123
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u

- različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova Inventara iskustava u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, Vol 6, 73-91.
- Kozina, M. (2007) Suočavanje za stresom u adolescenciji: Povezanost s roditeljskim ponašanjem i prisnosti u prijateljstvu. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
- Lacković-Grgin, K., (2006). *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z. i Žutelija, S. (2001). Dobne i spolne razlike u samootkrivanju adolescenata različitim osobama. *Društvena istraživanja*, 3 (53), 341-363
- Laurenceau, J-P., Barrett, L. F., Pietromonaco, P. R. (1998). Intimacy as an Interpersonal Process: The Importance of Self-Disclosure, Partner Disclosure, and Percived Partner Responsiveness in Interpersonal Exchanges. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 14 (5), 1238-1251
- Limberg, N. J. (2007). *Intimacy: Measuring Contextual Intimacy in a Male College Sample*. Ann Arbor : ProQuest
- Marušić, I., Kamenov, Ž., Jelić, M. (2011). Personality and attachment to friends. *Društvena Istraživanja*, 4(114), 1119-1137
- Murray, A. J., & Hazelwood, Z. (2011). Being Grateful : Does it Bring Us Closer? Gratitude, Attachment and Intimacy in Romantic Relationships. *Journal of Relationships Research*, 2(1), 17-25.
- Nekić, M., Galić, M. (2006). Privrženost u odrasloj dobi. U Lacković-Grgin, K. i Ćubela Adorić, V. (Ur.) *Odabrane teme iz psihologije odraslih*. (str. 216-249). Jastrebarsko: Naklada Slap
- Obradović, M.Č., i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketnik - Tehnička knjiga
- Rubin, R. B., Palmgreen, P., & Sypher, H. E. (Eds.) (2004). *Communication research measures: A sourcebook*. New York : Guilford, 322-326
- Ružić, V.(2006). *Odnos dimenzija privrženosti i samootkrivanja u različitim vrstama bliskih veza u odrasloj dobi*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
- Shulman, S., Scarf, M. (2000) Adolescent Romantic Behaviours and Perceptions: Age and Gender-Related Differences, and Links With Family and Peer Relationships. *Journal of research on adolescence*, 10(1), 99-118
- Terblanche, K. (2011). *Shyness as a predictor of emotional intimacy in close relationships*. Johannesburg : Psychology in the Faculty of humanities